Voorwoord

“Een carrousel met risico’s”, het jaarverslag 2024 van onafhankelijk rapporteur mensenhandel Myria, stelt scherp op de uitbuiting van sekswerkers uit Latijns-Amerika.

Mensenhandel met sekswerkers uit Latijns-Amerika is geen nieuw fenomeen. Uit slachtoffercijfers, rechtspraak en gesprekken blijkt wel dat het uitdijt en problematischer wordt. Er tekenen zich ook patronen af en tendensen die aandacht en verdieping vergen. Zo ziet men vaker de stempel van georganiseerde transnationale criminele netwerken. De herkomstlanden van de slachtoffers zijn vaak Brazilië, Colombia en Venezuela. Ze worden uitgebuit in privépanden en worden verplaatst in functie van risico’s op detectie en nieuwe opportuniteiten elders.

Deze mobiele carrousels staan in voor reizen, huisvesting, advertenties, de regeling van rendez-vous en voor verplaatsingen. Die onregelmatige bewegingen maken sekswerkers minder zichtbaar en nog afhankelijker van netwerken die hun hele handel en wandel in regie nemen. Dit gaat soms heel ver, winsten die grotendeels worden afgeroomd, inkomsten waarop beslag wordt gelegd, reisdocumenten die worden afgenomen, situaties van *debt bondage* om reiskosten te vergoeden, …

Deze realiteit is niet altijd wit-zwart. Vrijwillig sekswerk is soms moeilijk te onderscheiden van sekswerk dat onder zachte dwang gebeurt of *carrément* wordt afgedwongen. In veel omstandigheden zitten ook verschuivingen of situaties die afglijden van win-win- naar uitbuitingssituaties van mensen die onder permanente controle staan en op enkele dagen tijd in andere steden in Europa kunnen verplaatst worden en aan seksklanten aangeboden.

De detectie van deze carrousels mag bijzonder uitdagend zijn, met de aandacht voor deze thematiek wenst Myria onder meer de eerstelijnsdiensten, de politie in het bijzonder, aan te moedigen om aandacht te hebben voor deze thematiek, slachtoffers te detecteren en te identificeren. Cultuur- en taalgevoeligheid moeten mee aan de dag gelegd worden en aangescherpt. Ook voor monitoring van internetplatformen en sociale netwerken zijn deze aandacht en gevoeligheid van belang. Gespecialiseerde slachtoffercentra en verenigingen op het terrein spelen een belangrijke rol. Op het einde van dit voorwoord zal ik de rol van Justitie beklemtonen.

Twee externe bijdragen verrijken deze focus:

De Nederlandse Nationaal rapporteur, Mevrouw Conny Rijken, licht tendensen en vaststellingen toe over Latijns-Amerikaanse sekswerkers als slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Deze analyse brengt sterke analogieën aan het licht maar ook enkele verschillen. Zeer interessant voor het beleid is de wijze waarop het *Field Lab* programma er de multidisciplinaire samenwerking komt versterken wanneer er uitdagingen op het terrein zijn die een grote complexiteit vertonen. Dit helpt maatregelen te ontwikkelen die met sterke impact ingrijpen op ontregelde situaties of toestanden.

Met Alias, Boysproject, Espace P en Violett brengt Myria vier organisaties aan het woord in een gezamenlijke bijdrage over hun ervaringen, met diversiteit en kwetsbaarheid, bij de hulpverlening aan Latijns-Amerikaanse sekswerkers. Zich opstapelende kwetsbaarheden, grijswaarden, perceptie van win-winsituaties, het zijn elementen die er aan bod komen.

2024 was voor Myria en de diverse rollen die het actief vervult in de strijd tegen de mensenhandel een uitdagend jaar. Ik durf te stellen dat Myria alle handschoenen heeft opgenomen die het kreeg toegeworpen, zoals deels mag blijken uit dit verslag.

De bijzondere commissie belast met de evaluatie van de wetgeving en het beleid inzake mensenhandel en mensensmokkel deed vele aanbevelingen, maar scherpte de verwachtingen aan voor het coördinatiemechanisme. De werkzaamheden van de Interdepartementale Coördinatiecel en het bureau ervan werden opgedreven, wat van Myria, die er het secretariaat van waarneemt, bijkomende inzet heeft gevraagd.

De nieuwe richtlijn Mensenhandel is van kracht sinds 14 juli 2024. Dit verslag verheldert de inhoud van deze richtlijn voor u en de wijzigingen die moeten worden doorgevoerd in preventie, de rol van Justitie, de detectie en bijstand van slachtoffers en niet in het minst op vlak van coördinatie en doorverwijzing, alsook sommige vragen die rijzen. Op 15 juli 2026 moet de omzetting voltooid zijn.

Samen met PAG-ASA, Payoke en Sürya, wiens erkenning in 2023 werd hernieuwd, bouwt Myria verder MyEldo uit. De veelbelovende eerste resultaten voor analyse van en rapportage over meldingen en nieuwe begeleidingen werden in maart 2024 voorgesteld tijdens een demo aan de Minister van Justitie, de heer Paul Van Tigchelt, in aanwezigheid van leden van het bureau van de Coördinatiecel en de cel Europese Fondsen. Het project werd immers gefinancierd met middelen van het *Internal Security Fund*. Intussen wordt dit systeem permanent geëvalueerd en verbeterd en wordt het voor de centra bruikbaar voor rapportage.

De bijzondere commissie vroeg van Myria ook jaarlijks in het kader van dit jaarverslag aandacht te besteden aan beeldvorming van minderjarige slachtoffers. Myria is met eigen middelen aan de slag gegaan met deze vraag. U vindt de eerste resultaten hiervan in een onderdeel van het verslag dat we samen maakten met Meza aan Vlaamse kant, een afdeling van Minor-Ndako die samenwerkt met PAG-ASA, en Esperanto, dat werkt in de context van de Fédération Wallonie-Bruxelles.

Zet Myria stappen vooruit bij de realisatie van een betere beeldvorming rond slachtoffers, dan blijft de dataproductie bij de zes actoren die cijfers aanleveren maar moeizaam verbetering vertonen en hinkt ze soms achterop. Het blijft een punt van aandacht en zorg. De themadirectie Mensenhandel bij de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid brengt de resultaten van een kwalitatieve analyse van de eigen data, dit biedt beslist een belangrijke meerwaarde, zeker nu deze in mensenhandel gespecialiseerde ECOSOC-dienst versterking kreeg.

Zoals al vaker gesteld en betreurd, de beeldvorming van slachtoffers mensenhandel blijft in ons land nog te sterk beperkt tot elementaire data die aangeleverd worden door de actoren in het multidisciplinaire samenwerkingsmodel. Slachtoffers die niet in het statuut terechtkomen of in een vroeg stadium vertrekken – of verdwijnen – ontbreken vaak. Onder migranten die IOM begeleidt in het kader van het *Assisted Voluntary Return and Reintegration Program* zijn er ook personen die zich in situaties van mensenhandel bevinden of bevonden. De bijdrage van IOM aan dit verslag ontsluit en analyseert deze data en brengt een dynamisch beeld bij een fenomeen dat vaak te statisch wordt benaderd. Het biedt een waardevolle aanvulling.

Tot slot wil ik misschien even stilstaan bij de belangrijkste uitdaging in de strijd tegen mensenhandel, nu er federaal nog geen regeerakkoord is bereikt.

Het Vlaamse regeerakkoord heeft alvast ambitie getoond voor – en bezorgdheid over – de problematiek van mensenhandel.

"We bekijken hoe we de samenwerking met overheden en partnerorganisaties kunnen versterken zodat slachtoffers van mensenhandel snel kunnen gedetecteerd, ondersteund en begeleid worden. De werkprocessen tussen detectie en formele erkenning van het slachtoffer brengen we in kaart en we verduidelijken de verantwoordelijkheden van de verschillende partnerorganisaties daarin met het oog op het optimaliseren van de operationele werking tussen de verschillende actoren. Daarin gaan we de operationele versnippering tegen, zowel wat betreft de reguliere werking als de crisisaanpak. We zorgen voor helderheid wat betreft de financiering van de psychosociale ondersteuning en de opvang van slachtoffers van mensenhandel."

De federale aanpak – samen met alle entiteiten en actoren van mensenhandel – staat op het meest uitdagende punt in vele jaren en zal zich moeten toeleggen op de kern van de problematiek.

De bijzondere commissie mensenhandel toonde terecht aandacht voor alle vormen van arbeidsuitbuiting, ook deze die niet door de aanpak van mensenhandel kunnen worden bestreden en waarbij uitgebuite werknemers die niet in het statuut terecht kunnen ook bij een veilig loket met hun vragen naar informatie, herstel en recht kunnen aankloppen. Zo'n omgeving zal ook de preventie van mensenhandel ten goede komen en af en toe helpen om mensenhandel op het spoor te komen.

Maar de strijd tegen mensenhandel zelf zal toch in de eerste plaats door Justitie moeten aangevuurd en gevoerd worden.

Dezelfde kanttekening hoort bij de tendens om mensenhandel te benaderen vanuit het perspectief van het migratiebeleid. Daar bestaat het risico dat de focus op de verblijfsgaranties voor derdelanders in onwettig verblijf verhult dat het statuut mensenhandel weliswaar een onontbeerlijke voorwaarde vormt om derdelandse slachtoffers begeleiding en bescherming te bieden, maar dat het niet de unieke focus van het beleid mag worden. Het is een van de vier hoekstenen van het model, u kent het, dat wordt aangeduid door de vier P's: *prevention* (preventie), *prosecution* (vervolging), *protection* (bescherming) en *partnership*.

Maar fixatie op derdelanders dreigt de aandacht af te leiden van een mensenhandel-industrie die ook met EU-burgers en – vergeten we het niet – ook Belgen vrij ongestoord te werk kan gaan. Ook het verlenen van bescherming aan die laatsten moet een belangrijke uitdaging blijven.

Vandaar dat we de hoop uitdrukken dat Justitie mensenhandel oormerkt als een absolute prioriteit. Actieve referentiemagistraten en een aandachtig, proactief justitiebeleid zijn de beste garanties opdat kwetsbare slachtoffers, met weinig of geen *agency*, kunnen worden gedetecteerd en beschermd.

In een multidisciplinair model waarin terreinactoren en gespecialiseerde centra op het terrein en in vertrouwen met elkaar werken, moet Justitie de motor zijn van het systeem. Als deze motor niet draaiende blijft is een implosie niet ondenkbaar. Het zogenoemde en vaak geroemde Belgische model is gestoeld op evenwichten, engagementen. Het model garandeert zeker geen succes op zich, het vergt voortdurend grote aandacht en het model staat niet garant voor successen, en al zeker niet als het flankerende de aandacht opeist die moet gaan naar het essentiële.

Vandaar het belang van gedegen en gestoffeerde gerechtelijke dossiers, met aandacht voor slachtoffers, hun recht op herstel en het verwerven van hun broodnodige vertrouwen, dat henzelf en de rechtsstaat sterkt.

Ik wens u van harte een stimulerende lezing toe van dit verslag,

Koen Dewulf
Directeur